

Tips voor differentiatie naast uw taalmethode

Er zijn tips voor:

- dyslectische leerlingen
- NT2 leerlingen
- taal-/spellingzwakke leerlingen
- taal-/spellingsterke leerlingen

Wat is het kernprobleem bij dyslexie?

Dyslectische leerlingen hebben veel moeite met het leren van een goede klanktekenkoppeling.

- Het analyseren en vergelijken van de volgorde van klanken
- Het vlot kunnen herkennen van klankstructuren van woorden en het omzetten van geschreven tekens naar de bijbehorende klanken

Dit zorgt er voor dat op elkaar lijkende woorden gemakkelijk door elkaar worden gehaald.

Het gevolg hiervan is ook dat zij woorden niet in hun geheel herkennen en vaak spellend blijven lezen.

Dyslectische leerlingen moeten bij het lezen meer gebruik maken van hogere cognitieve vaardigheden om woorden te ontcijferen en hebben veel behoefte aan contextinformatie.

Het lezen van losse vragen en opdrachten bij taal en spelling is lastig, omdat de leerling hierbij minder steun van contextinformatie heeft.

Een ander gevolg van het gebrek aan automatisering van woordbeelden is dat leerlingen veel spelfouten maken, die erg hardnekkig zijn. Tweeklanken als /oe/, /ui/ en /eu zijn bijvoorbeeld lastig, de volgorde van de letters wordt vaak omgedraaid. Ook het gebruik van de spellingscategorieën /u/, /uu/, /uw/ en /eeuw/ is voor veel dyslectische leerlingen verwarrend. Dan is er nog de klankverkleuring die bij klinkers optreedt door de letters /l/ en /r/, waardoor een woord als 'beer' vaak als 'bir' gespeld wordt. Bekend is daarnaast dat dyslectische leerlingen vaak moeite hebben met de letters /b/ en /d/.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Preteaching bij nieuwe spellingsproblemen en nieuwe leesteksten.
- Extra tijd geven bij klassikaal werk, eventueel in een aparte ruimte.
- Leerlingen de tijd geven om te antwoorden op gestelde vragen.
- De te maken opdrachten mondeling toelichten.
- Negatieve ervaring voorkomen door de leerling niet hardop te laten lezen, maar inhoud met eigen woorden weer te geven.
- Goed leesbare kopieën te maken van teksten met het lettertype "Dyslexie" bv. Verdana met regelafstand 1,5 (www.studiostudio.nl).
- Bij de beoordeling verschil tussen inzichtfouten en andere fouten maken.
- Bij toetsen zoveel mogelijk meerkeuzevragen vermijden.
- Gebruik laten maken van een tekstverwerker met spellingcontrole. (let wel op dat een tekstverwerker niet altijd het bedoelde woord herkent, zei / zij).
- Gebruik ezelsbruggetjes voor de spelling www.ezelsbruggetje.nl/basisschool.
- Haal niet te snel dingen weg van het digibord, overtuig uzelf ervan dat iedereen alles heeft overgenomen.

Voor Taalverhaal gebruikers

1. Bij oriëntatie op verhaal en beluisteren:
 - Stel bij deze leerlingen geen open vragen bij het verhaal, maar controleer of ze het verhaal begrepen hebben met gesloten vragen (wie, wat, waar, welke).
 - Controleer of de andere woorden duidelijk zijn en leg zelf uit wat een woord betekent. (Zorg dat er geen foutief woordbeeld ontstaat.)
2. Bij woordbegrip:

Controleer of de illustraties duidelijk zijn.

Lees altijd de tekst bij de leeswoorden zelf voor. Probeer met behulp van uitbeelden en mime de betekenis (een handvol, neem een handvol voer mee, knip het woord in 2 stukken hand - vol) van leeswoorden te ondersteunen.
3. Bij leesteksten:

Gebruik de maatschriften.

Controleer of de illustraties duidelijk zijn.

Laat de leerlingen niet onverwacht hardop voorlezen.

Laat elke leerling met dyslexie begeleiden door een leessterke leerling. De leessterke leerling leest de tekst in leerlingenboek zachtjes voor en de leerling met dyslexie leest mee. Eventueel kunnen deze tweetallen ook samen de vragen maken.
4. Bij stellen:

Laat ze een regel overslaan bij het schrijven op lijntjespapier. Beter leesbaar en overzichtelijk.

 - Bespreek expliciet de stappen die ze moeten maken.
 - Laat eerst de stelopdracht schrijven. Daarna overlezen, waarbij steeds op één ding gelijk wordt gelet.
 - 1e keer controleer op de hoofdletters
 - 2e keer heb je overal punten en komma's
 - 3e keer zie je nog spelfouten
 - 4e keer heb je werkwoordsfouten
 - 5e keer kloppen je zinnen
 - Accepteer en stimuleer het schrijven in korte zinnen en korte teksten. Laat er een tekening bij maken.
5. Bij taalbeschouwing:
 - Gebruik de maatschriften.
 - Licht de opdrachten mondeling in stappen toe. Vertel wat de doelstelling is.
 - Controleer of ze begrijpen wat ze moeten doen.
6. Bij spellen:
 - Bekijk de schrijfaanwijzingen goed.
 - Kies één spellingsprobleem per les en zoek daar de oefeningen bij. Geef duidelijk aan welke oefeningen ze moeten maken. (oor/eer/eur niet samen met ei en ij!)
 - Sla de lesjes met fout gespelde woorden of letters door elkaar over. (foutief woordbeeld)
 - Maak eventueel per 4 weken een duidelijke kaart met een overzicht van de belangrijkste spellingsregels die in die weken zijn behandeld als naslagmiddel en herhaal regelmatig.
 - Plak kaartjes met /eu/ /ui/ op hun tafel bij omkeringen.
 - Bij d en b omkering hulp bieden door alleen de letter b op hun tafel te plakken, de andere letter is dan de d.

Wat is het kernprobleem bij NT2-leerlingen?

Bij meertalige leerlingen is het belangrijk om onderscheid te maken tussen twee soorten meertaligheid.

- De kinderen die vanaf het eerste begin van de taalontwikkeling thuis twee talen aangeboden hebben gekregen. (De leerling heeft vaak juist voordeel van zijn tweetaligheid.)
- De kinderen die thuis een andere taal spreken dan zij op school krijgen aangeboden. De NT2-leerlingen.

Bij die laatste groep kinderen ontstaan er vaak problemen, omdat deze leerlingen van huis uit te weinig taalkennis van het Nederlands hebben kunnen opdoen.

Deze leerlingen hebben een achterstallige woordenschat. Doordat zij een woordenschatprobleem hebben, ontstaat er automatisch problemen met het begrijpend lezen en met het taalbegrip in bredere zin. Dan is er nog het feit dat deze leerlingen een ander referentiekader hebben. (Weet niet wat de duinen zijn bv.)

Ook lidwoorden, verwijswaarden, voornaamwoorden en woord- en zinsstructuren zijn lastig voor NT2-leerlingen.

NT2-leerlingen maken meer schrijffouten, doordat bepaalde klanken niet goed worden onderscheiden. Tenslotte de overeenkomsten en verschillen tussen de eerste taal en het Nederlands. Bij talen die relatief gezien meer overeenkomsten hebben zullen minder problemen ontstaan dan bij talen die erg van elkaar verschillen.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Gebruik de TPR NT2 methode om woorden aan te leren. Doe er 5-10 minuten oefeningen mee, tijdens een overgang naar andere lesonderdelen of 5 minuten voordat de bel gaat.
<http://www.taalleermethoden.nl/index.php/taalleermethoden/tpr>.
- Incorrecte grammaticale structuren in mondelinge taalgebruik, direct herhalen in zijn correcte vorm. Vervolgens ingaan op de inhoud van het gezegde. De uiting **niet** expliciet als foutief benoemen.
- Spreekniveau **niet** te veel naar beneden bijstellen.
- Preteaching bij nieuwe woorden en leesteksten.
- Leerdoelen aangeven.
- Controleren of instructie begrepen is.
- Systematisch expliciete uitleg over woordbetekenissen.
- Meer tijd inlassen voor taallessen (apart oefenen met een groepje NT2-leerlingen).
- Leerlingen iets laten vertellen over eigen taal en/of cultuur (motivatie).

Voor Taalverhaal gebruikers

1. Bij oriëntatie op verhaal en beluisteren:
 - Preteaching. Probeer vooraf m.b.v. uitbeelding, mime en illustraties het verhaal te verduidelijken.
2. Bij woordbegrip:
 - Controleer of ook de extra woorden en andere woorden (referentiekader) duidelijk zijn en leg zelf uit wat een woord betekent. Let op de dubbele betekenis van woorden (het spinnen van een poes of die enge spinnen) en gebruik de woorden in contextzinnen.
 - Splits de werkwoorden en gebruik ze in contextzinnen: af – sluiten, ik sluit de deur af, schoon – maken, ik maak de tafel schoon, op – schrijven, ik schrijf het woord op, enzovoort. Laat een schriftje aanleggen met de eigen moeilijke woorden. (hoeveel nieuwe woorden heb ik geleerd is motiverend voor de leerling)
3. Bij stellen:
 - Er is veel variatie in de stelopdrachten. Licht de opdracht mondeling toe. Geef duidelijk het doel aan.
 - Stimuleer variatie in de zinnen aan te brengen. (zeg de zin eens anders/ een ander woord voor .. is?)
 - Motiveer de leerlingen om langere zinnen te maken door aan te geven: “Maak eens een zin met omdat erbij.”
4. Bij leesteksten:
 - Laat elke NT2- leerling begeleiden door een leerling die de uitspraak goed beheerst. De leerling leest de tekst zachtjes voor en de NT2-leerling leest mee.
 - Zet vooraf in de teksten naast de kantlijn bij moeilijke woorden een synoniem of korte omschrijving neer.
5. Bij taalbeschouwing:
 - Laat de oefeningen met lidwoorden en de lidwoordafhankelijke verbuiging van bijvoeglijk naamwoorden ('een grote huis') samen maken met een taalsterke leerling en zorg voor de juiste inprenting.
 - Werkwoordsvormen. Leer eerst de regelmatige werkwoorden. De sterke werkwoorden zullen door inprenting moeten beklijven. Herhaal regelmatig. Het helpt als de patronen herkent worden in de vervoeging. Deze patronen worden vermeld in een lijst van sterke werkwoorden.
<http://www.dutchgrammar.com/nl/?n=Verbs.Ir03>
6. Bij spellen:
 - Besteed aandacht aan de uitspraak van klanken. Ga in eerste instantie altijd na of de leerling de klank goed auditief kan waarnemen. (Hooft de leerling het verschil tussen 'mannen' en 'manen'.)

Wat is het kernprobleem bij taal-/spellingzwakke leerlingen?

Door een specifieke taalontwikkelingsstoornis of een algemene leerachterstand hebben deze leerlingen meer moeite met de taal- en spellingslessen. De incidentele verwerving van nieuwe woorden verloopt bij taalzwakke leerlingen moeizaam. Sommige leerlingen laten lange pauzes vallen tijdens het spreken, omdat zij moeite hebben met de woordvinding. Taalzwakke leerlingen hebben vaak moeite met het begrijpen van gesproken en geschreven instructies.

Zwakke leerlingen hebben ook een vertraagde verwerving van de spellingvaardigheid. Zij hebben een beperkt vermogen om nieuwe woorden te spellen door gebruik te maken van analogieën van bekende woorden. Ook hebben ze moeite met het zien van morfologische patronen in woorden.

Tenslotte hebben spellingzwakke leerlingen moeite met het gebruik van fonologische en visuele strategieën bij het spellen, waardoor leerlingen het lastig vinden de klanken van woorden precies te achterhalen. Ook de zinsbouw in geschreven taal van taalzwakke leerlingen is van een lager niveau dan dat van gemiddeld presterende leeftijdsgenoten.

Het meeste plezier beleven zwakke leerlingen aan het oefenen van luistervaardigheden. Ze ervaren lezen als het minst leuk en vinden mondeling vertellen het moeilijkst. Vaak is de concentratie bij deze leerlingen laag.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Vertel de leerling altijd duidelijk wat het doel van de les is, zodat hij weet wat van hem wordt verwacht.
- Controleer of de leerling de gegeven instructie (mondeling of schriftelijk) begrepen heeft. Moedig de leerling aan om het zelf aan te geven indien dit niet het geval is en om dan verduidelijking te vragen.
- Benoem bij het geven van (verlengde) instructie alle deelhandelingen zoveel mogelijk expliciet.
- Probeer bij gesproken instructie zoveel mogelijk gebruik te maken van visuele ondersteuning, bijvoorbeeld door gebruik te maken van afbeeldingen bij de uitleg van een woordbetekenis.
- Extra taalstimulering in kleinere groepen.
- Maak voordat de luisteroefening begint attent op het gebruik van luisterstrategieën, zoals goed stil zitten, er niet doorheen praten, of andere strategieën die besproken zijn. Controleer na afloop of de leerling de strategie ook daadwerkelijk gebruikt heeft. Bespreek met de leerling of het geholpen heeft en wat hij een volgende keer nog meer kan doen.

Voor Taalverhaal gebruikers

1. Bij oriëntatie op verhaal en beluisteren:
 - Preteaching. Lees het verhaal vooraf voor in een klein groepje.
 - Stel bij deze leerlingen geen open vragen bij het verhaal, maar controleer of ze het verhaal begrepen hebben met gesloten vragen (wie, wat, waar, welke).
2. Bij woordbegrip:
 - Gebruik de maatschriften.
 - Probeer met behulp van uitbeelden en mime de betekenis (een handvol, neem een handvol voer mee, knip het woord in 2 stukken hand - vol) van leeswoorden te ondersteunen.
 - Wacht bij woordvindingsproblemen even of laat het woord omschrijven.
 - Licht de opdrachten stapsgewijs toe.
 - Controleer of de illustraties duidelijk zijn.
 - Gebruik bij de leeswoorden indien mogelijk ook illustraties. Herhaal regelmatig die woorden in andere contextzinnen.
 - Houd de nieuw geleerde woorden op een systematische manier bij, zodat ze gemakkelijk opnieuw kunnen worden opgezocht of herhaald. Laat de leerling bijvoorbeeld een woordenschrift of kaartenbak bijhouden met alle nieuwe woorden of eigen woordenboekje.
3. Bij leesteksten:
 - Gebruik de maatschriften.
 - Lees samen met een groepje zwakke leerlingen de teksten en de vragen.
 - Controleer of de illustraties duidelijk zijn.
4. Bij stellen:
 - Er is veel variatie in de stelopdrachten. Geef daarom duidelijk het doel aan.
 - Bekijk samen de plaatjes en laat ze er eerst over vertellen. Ontwikkel eerst de strategie van het vertellen schrijven, daarna voor het denkend schrijven (bijvoorbeeld met behulp van een woordveld en een stappenplan).
 - Laat de hele tekst schrijven niet een stukje van het verhaal. (niet alleen een middenstuk)
 - Accepteer korte zinnen en korte teksten.
5. Bij taalbeschouwing:
 - Gebruik de maatschriften.
 - Licht de opdrachten mondeling in stappen toe. Vertel wat de doelstelling is.
 - Controleer of ze begrijpen wat ze moeten doen. Laat ze hetgeen ze moeten doen markeren.
6. Bij spellen:
 - Kies één spellingsprobleem per les en zoek daar de oefeningen bij. Geef duidelijk aan welke oefeningen ze moeten maken. (oor/eer/eur niet samen met ei en ij!)
 - Sla de lesjes met fout gespelde woorden of letters door elkaar over. (foutief woordbeeld)
 - Maak eventueel per 4 weken een duidelijke kaart met een overzicht van de belangrijkste spellingsregels die in die weken zijn behandeld als naslagmiddel en herhaal regelmatig.

Wat is het kernprobleem bij taal-/spellingsterke leerlingen?

(Hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een grote algemene interesse om de wereld om zich heen te ontdekken en te analyseren. Omdat ze graag zelf ontdekkingen doen, gaat hun voorkeur uit naar activiteiten waarbij ze zelfstandig kunnen werken. Zij zijn snel van begrip en hebben een hoog leertempo. Bovendien kenmerken zij zich door analytisch inzicht en het vermogen om probleemoplossend te denken en verbanden met het grotere geheel te zien. Zij zijn vaak erg taalvaardig, hetgeen zich uit in een goed taalbegrip, een grote woordenschat en het gebruik van langere, complexere zinnen. Omdat begaafde leerlingen een goede woordherkenning hebben, leidt dit tot een snel leestempo. Daarnaast zijn ze goed in staat om woorden te herleiden naar de grondvorm.

Vaak beschikken begaafde leerlingen over een goed geheugen en een groot doorzettingsvermogen. Taalsterke leerlingen kunnen vaak creatieve verhalen schrijven en zijn over het algemeen erg vaardig in het maken van woordgrappen. Zij halen er voldoening uit om moeilijke taken te verrichten waarbij ze van deze kwaliteiten gebruik kunnen maken en originaliteit en creativiteit kunnen laten zien. Zij hebben een hekel aan overbodige herhaling. Tenslotte hebben begaafde leerlingen behoefte aan open vraagstellingen waar ze op een creatieve wijze mee om kunnen gaan.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Bekijk per leerling individueel welke activiteiten eventueel kunnen worden overgeslagen.
- Laat sterke leerlingen af en toe met elkaar samenwerken, dit werkt uitdagend. Laat ze echter ook regelmatig met gemiddelde en zwakke leerlingen samenwerken zodat er voldoende aansluiting blijft met de rest van de groep en er geen elitegevoel ontstaat.
- Van leerlingen van wie bekend is dat een bepaald lesonderdeel al beheerst wordt, kan besloten worden ze niet mee te laten luisteren naar klassikale instructie. In plaats daarvan kunnen ze vast zelfstandig aan het werk gezet worden.
- Bied uitdaging, dit kan door aanvullende of vervangende verrijkende opdrachten te geven, zoals 'Taal is van iedereen' van Topklassers (zie www.zelfstandig-werken.nl).
- Kijk de verrijkingsopdrachten na en geef de leerling feedback.
- Plan tijd in om bijvoorbeeld de aanpak en het resultaat van de verrijkingsopdrachten met de leerling te bespreken.

Voor Taalverhaal gebruikers

1. Bij oriëntatie op verhaal en beluisteren:
 - Laat halverwege een voorspelling doen over hoe het verhaal af zou kunnen lopen, lees verder en vergelijk het einde in het verhaal met het voorspelde einde.
 - Laat na afloop van het verhaal verzinnen wat er daarna nog meer zou kunnen gaan gebeuren.
 - Laat de belangrijkste informatie van een tekst opschrijven in een samenvatting.
Zo oefent de leerling met het onderscheiden van hoofd- en bijzaken.
 - Stimuleer, motiveer en stel hogere eisen aan het beantwoorden van vooral open vragen.
Bespreek bij open vragen niet alleen de antwoorden, maar vooral ook de manier waarop de leerling tot een bepaald antwoord gekomen is.
 - Vraag naar het verschil tussen feiten en meningen in de teksten. Laat hun eigen mening over bepaalde teksten formuleren/opschrijven.
 - Geef de leerling dezelfde tekst om te lezen als andere leerlingen, maar verknipt in fragmenten.
De leerling heeft nu als extra opdracht de fragmenten in de juiste volgorde te leggen.
2. Bij woordbegrip:
 - Geef de opdracht om zelf een kruiswoordpuzzel, rebus te maken. De leerling kan bijvoorbeeld de taak krijgen om in de puzzel minstens vijf leeswoorden of kijkwoorden van die week als antwoord te laten dienen. Laat ze dan zelf nadenken over omschrijvingen of vragen bij de woorden.
 - Laat op internet synoniemen opzoeken van de nieuwe leeswoorden.
 - Laat omschrijvingen maken van een kijkwoord voor andere leerlingen. (NT2)
3. Bij stellen:
 - Er is veel variatie in de stelopdrachten. Stel hogere eisen, vooral aan de creativiteit in gedichtjes, raps, fictieve verhalen en stripverhalen. Laat bij non-fictie verhalen, e-mail- en opsporingsberichten, extra informatie zoeken op internet.
4. Bij taalbeschouwing:
 - Geef inzicht in de leerdoelen op langere termijn.
 - Laat de leerlingen woordpuzzels, rebussen en andere uitdagende materialen ontwikkelen.
5. Bij spellen:
 - Er zijn steropdrachten en kopieerbladen met verdiepingsmateriaal.
 - Laat extra opdrachten (rebussen – puzzels) maken voor andere leerlingen.
 - Laat op internet zoeken naar oefeningen (jufMelis.nl).